

Helsingin käräjäoikeudelle

03.10.2023

helsinki.ko@oikeus.fi

Kantaja:

Mika Vauhkala

Puolesta,

OTM, lupalakimies Aki Nummelin

Prosessiosoite: aki.nummelin@gmail.com

LAUSUMA VALTION LAUSUMASTA

Asia:

Lausuma

Editiovaatimus

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	3
Vastauksia valtion vastalausumassa esitettyihin väitteisiin.....	5
Lääketieteellisen näytön merkitys käsiteltävänä olevassa tapauksessa.....	5
Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselman merkityksestä suhteessa EIS:n tulkintaan.....	6
EIT:n tapauksesta Vavříčka ym. v Tšekin tasavalta (2021).....	8
Tapahtuma-ajankohdan merkitys todistelulle.....	9
Koronapassin tavoitteista suhteessa tartuntatautilain tarkoitukseen ja soveltamisalaan.....	9
Koronatartuntojen tilastoinnista ja testaamisesta.....	10
Koronapassin valmisteluun liittyneen yhdenvertaisuustarkasteluaseman kritiikkiä.....	13
Onko koronapassin puuttuminen / rokottamattomuus kielletty syrjintäperuste EIS:n valossa.....	14
”Green passin” käytöstä muualla Euroopassa.....	17
Muut kirjallisina todisteina esitetyt tutkimukset ja uutiset.....	18
Valtioneuvoston huolellisuusveloitteen täyttymisestä oikeuskanslerin ratkaisun valossa.....	19
Perusteet vahingonkorvauksen maksamiselle.....	20
Todistelu.....	23
Kirjalliset todisteet:.....	23
Kirjalliset asiantuntijalausunnot:.....	27
Suullinen todistelu:.....	27
Asiantuntijalausunnot:.....	29

TIIVISTELMÄ

Tässä lausumassa vastataan valtion 31.8.2023 antamassaan vastalausumassa esitettyihin väitteisiin. Lisäksi täydennämme aiemmin esittämiämme oikeudellisia väitteitä ja esitämme uutta todistelua niiden tueksi.

Tiivistettynä kanteemme perustuu keskeisimmin seuraaviin seikkoihin:

- 1) Koronapassilainsäädäntö ei ollut perusoikeuksien rajoitusopin edellyttämällä tavalla välttämätön tai oikeasuhtainen toimi sinänsä hyväksyttävän tavoitteen – koronaviruksen leviämisen ja siitä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen ehkäisyn – saavuttamiseksi. Ensisijaisesti perustamme väitteemme siihen, että valtioneuvosto ei ole valvonut lainsäädännön perustaksi annettua perustuslakivaliokunnan lausuntoa, joka tulkintamme mukaan on edellyttänyt valtioneuvostolta lainsäädännön toteutumiseksi perusoikeuksien rajoitusopin mukaisesti koskevaa valvontaa. Kun esittämämme todistelun – kirjallisen ja suullisen – mukaisesti on ollut vähintäänkin epävarmaa, ovatko väliaikaisella myyntiluvalla käytössä olleet korona-mRNA-rokotteet tosiasiallisesti ehkäisseet koronataudin tarttumista ja tartuttamista yhdenkään ihmisen kesken, ei tulkintamme mukaan ole voitu osoittaa, että tosiasiallisesti vahvasti syrjivä (mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. lisäpöytäkirjan mukaan) koronapassilainsäädäntö ja sen soveltaminen suomalaisessa yhteiskunnassa olisi ollut välttämätön ja oikeasuhtainen toimi. Tämä tosiseikka on ollut valtioneuvoston tiedossa – tai ainakin olisi pitänyt olla tiedossa, mikäli valtioneuvosto olisi hoitanut valvontavelvoitteensa perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla ja laajuudessa – jo ennen 10.12.2021, jolloin valtioneuvoston olisi tullut ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin syrjivän lainsäädännön poistamiseksi käytöstä.
- 2) Edelleen viittaamme Muukkosen vertaisarvioituun tieteelliseen artikkeliin, missä hän on ottanut esille, että koronapassilainsäädäntöä valmistellessa ei huomioitu lainsäädännön vaikutuksia terveisiin rokottamattomiin. Vauhkala oli erittäin terve, kun häneltä evättiin pääsy Fazerin Kluuvin kahvilaan 10.12.2021. Yhdenvertaisuuslailla kielletään syrjintä myös oletetun terveydentilan perusteella.
- 3) Uutena asiana nostamme esille Vauhkalan kristillisen vakaumuksen sekä sen, että ei perustuslakivaliokunta, ei valtioneuvosto, ei ministeriö, eikä eduskunta ole arvioinut uskonnollisista syistä korona-mRNA-rokotteista kieltäytyvän henkilön asemaa suhteessa perusoikeuksiin ja muun muassa uskonnonvapauteen. Koska yhdenvertaisuusarviointia ei lainkaan suoritettu Vauhkalan edustamien ihmisryhmien (terveet rokottamattomat / uskonnollisista syistä rokottamattomat) osalta, ei siten voida tietää, oliko koronapassilainsäädäntö perusoikeuksien rajoitusopin edellyttämällä

tavalla välttämätön tai oikeasuhtainen toimi sinänsä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi. Siten ei voida väittää, että koronapassi olisi täyttänyt perusoikeuksien rajoitusedellytykseen kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen. Kuulemme Vauhkalaa mm. hänen uskonnollisesta vakaumuksestaan.

4) Erityisesti koronapassilainsäädäntöä valmistellessa ei huomioitu millään tavalla, että terveet ja uskonnollisista syistä rokottamattomat käytännössä veloitettiin maksamaan 100–200 euroa koronatestistä 72 tunnin välein, mikäli he halusivat osallistua normaalisti yhteiskunnalliseen elämään ja esim. käydä kahviloissa, kun taas koronarokotettujen henkilöiden ei tarvinnut maksaa mitään samoista osallistumisoikeuksista nauttiakseen. Tästä johtuen käräjäoikeuden tulee suorittaa asiassa jälkikäteistä perustuslainmukaisuuden valvontaa ja todeta koronapassilainsäädännön soveltamisen johtaneen ilmeisellä tavalla perustuslain, yhdenvertaisuuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen kieltämään syrjintään.

Vastauksia valtion vastalausumassa esitettyihin väitteisiin

Lääketieteellisen näytön merkitys käsiteltävänä olevassa tapauksessa

Kantaja pyytää tuomioistuinta kiinnittämään huomiota valtion vastauksen kohtaan 10: *Valtio on ensinnäkin sitä mieltä, että käräjäoikeuden tehtävänä ei ole tässä asiassa selvittää koronarokotteiden tehokkuutta lääketieteellisestä näkökulmasta.*

Tuomioistuin ei luonnollisestikaan ole lähtökohtaisesti pätevä arvioimaan koronarokotteiden tehokkuutta lääketieteellisestä näkökulmasta (ellei tuomioistuimella ole lääketieteellistä koulutusta tukenaan), mutta koska perustuslakivaliokunta ja laillisuusvalvojat ovat ns.

koronapassilainsäädäntöä valmistellessaan ottaneet kantaa lääketieteelliseen tutkimukseen, on tuomioistuimen otettava kantaa koronarokotteiden ja koronatestien, jotka olivat keskeiset edellytykset ns. koronapassin saamiseksi ”vihreäksi” eli hyväksyttäväksi ravintolaan pääsulle, tehokkuuteen ja toimivuuteen niissä puitteissa, missä perustuslakivaliokunta ja laillisuusvalvojat ovat ottaneet asiaan kantaa.

Kantajan tuomioistuimelle 29.5.2023 toimittamassa lausumassa kantaja lausuu:

Covid-19-taudin torjunnassa on vedottu lääketieteeseen ja sen perusteella tehtyihin poliittisiin ratkaisuihin. Kaikissa perustuslakivaliokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa (kts. valtion vastauksen liitteet 3–8) todettiin koronapassilainsäädännön olevan oikeasuhtaista ja välttämätöntä nimenomaan esitetyn lääketieteellisen ja epidemiologisen tiedon valossa; Ojanen muotoili lakiehdotuksen olleen oikeasuhtainen ja välttämätön, ”kun samalla huomioidaan esityksen tarjoama tieto epidemiatilanteesta, rokotuskattavuudesta, vaikutuksista sekä muista toteuttamisvaihtoehdoista” (valtion vastauksen liite 4, Tuomas Ojasen lausunto). Perustuslakivaliokunta puolestaan lausui, että ”[v]aikka ehdotus asettaa henkilöt eri asemaan, ei ehdotettua sääntelyä voida perustuslakivaliokunnan mielestä sen taustalla olevat lääketieteelliset perusteet huomioiden pitää mielivaltaisena” (PeVL 35/2021 vp, kohta 16).

Se, että perustuslakivaliokunta sekä vastaajan toimittamat asiantuntijalausunnot vetoavat lääketieteelliseen ja epidemiologiseen tietoon, on riidatonta.

Koska perustuslakivaliokunta sekä sen kuulemat asiantuntijat ovat lausuneet koronapassilainsäädännön olevan oikeasuhtaista ja välttämätöntä esitetyn lääketieteellisen ja

epidemiologisen tiedon valossa, on kantajan esittämä lääketieteellinen todistelu otettava keskeisenä seikkana huomioon käsiteltävänä olevan tapauksen oikeudellisessa ratkaisussa. Toiseksi on keskeistä arvioida käsiteltävänä olevaa tapausta perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Kuten kantaja on lausunut 29.5.2023 toimittamassaan lausumassa:

Perusoikeuksien rajoitusopin mukaan (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5) perusoikeuksia voidaan rajoittaa perustuslakia alemman asteisella sääntelyllä vain tietyin tarkasti määritellyin edellytyksin. Edellytyksiin kuuluu muun muassa, että rajoitusperusteen tulee perustua eduskuntalakiin, rajoituksen tulee olla hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima, ja että rajoitusten tulee olla suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Suhteellisuusvaatimuksen voidaan katsoa koostuvan sekä soveltuvuus- että välttämättömyysvaatimuksista; rajoituksen täytyy olla ylipäättään soveltuva asetetun tavoitteen saavuttamiseksi, ja lisäksi tavoitetta ei voida saavuttaa vähemmän perusoikeuksiin puuttuvin keinoin (kts. esim. Veli-Pekka Viljanen, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset, AlmaTalent 2001, s. 212–213). Jotta perusoikeuden rajoitus on hyväksyttävä, tulee kaikkien rajoittamisedellytysten täytyä samanaikaisesti (Viljanen 2001, s. 61), joten yhdenkin edellytyksen täyttymättä jättäminen tekee perusoikeuden rajoituksesta perustuslain vastaisen.

Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselman merkityksestä suhteessa EIS:n tulkintaan

Valtio väittää 31.8.2023 antamassaan vastalausumassa, että koronapassilainsäädäntö ei olisi ollut miltään osin EIS:n vastainen. EIS 8 artikla takaa jokaiselle oikeuden nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta (ml. oikeuden pidättäytyä terveydellisistä toimenpiteistä kuten koronarokotuksista ja koronatesteistä), eivätkä viranomaiset saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa mm. terveyden tai moraalin suojelemiseksi. EIS 9 artikla takaa ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauden. EIS 14 artikla takaa mm. 8 ja 9 artiklojen tunnustamista oikeuksista nauttimisen ilman minkäänlaista syrjintää. Lisäksi EIS 12. lisäpöytäkirjan (SopS 9/2005) 1 artikla sisältää kaikkinaisen syrjinnän kiellon laissa tunnustettujen oikeuksien nauttimisen suhteen: Suomen perustuslain 6.2 § ja yhdenvertaisuuslaki takaavat jokaiselle oikeuden olla tulematta syrjityksi henkilöön liittyvien syiden vuoksi esim. ravintolaan pääsyn suhteen. Kuten olemme jo osoittaneet ja jäljempänä osoitamme tarkemmin, koronapassilainsäädäntö ei ollut välttämätön, eikä

oikeasuhtainen demokraattisessa yhteiskunnassa esim. terveyden tai muidenkaan 8 artiklan 2 kohdan poikkeussäännösten suojaamien oikeushyvien suojelemiseksi.

Vaikka koronapassilainsäädännön ei katsottaisikaan itsessään loukanneen 8 tai 9 artiklaa, jo pelkästään se, että ihmisiä on syrjitty artiklojen vaikutusalueella, riittää EIT:n ratkaisukäytännön mukaan johtamaan EIS 14 artiklan rikkomukseen (Pellonpää et. al, Euroopan ihmisoikeussopimus, AlmaTalent päivittyvä julkaisu, s. 997). Jäljempänä esitetyin perustein olemme sitä mieltä, että Vauhkalaan kohdistunut valtava painostus koronarokotteiden ottamiseksi on loukannut hänen 8 artiklan mukaista oikeuttaan nauttia yksityiselämän suojaan kohdistuvaa kunnioitusta sekä 9 artiklan mukaista ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapautta.

Jo aiemmin viittaamamme Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, PACE) koronarokotteisiin ja niiden käyttöönottoon liittyvän päätöslauselman 2361 (2021) kohdassa 7.3.2 yleiskokous edellyttää jäsenvaltioiltaan, ml. Suomelta, että kukaan ei saa joutua syrjityksi rokottamattomuutensa vuoksi, riippumatta siitä johtuuko rokottamattomuus mahdollisista terveydellisistä riskeistä tai vain haluttomuudesta rokottautua. Kohdassa 7.3.1 yleiskokous edellyttää, että kukaan ei saisi joutua poliittisen, sosiaalisen tai muunlaisen paineen alaiseksi rokottautua, jos he eivät itse halua rokottautua.

Suomen valtio ei onnistunut toteuttamaan PACE:n esittämää vaatimusta siitä, että rokottamattomat ja siten koronapassittomat eivät saisi joutua syrjityiksi, sillä valtio mahdollisti vanhentuneeseen, virheelliseen ja puutteelliseen tietoon ja selvitykseen perustuvalla koronapassilainsäädännöllä rokottamattomien ja koronapassittomien ihmisten syrjinnän mm. ravintoloissa. Valtio myös vastoin PACE:n vaatimuksia tosiasiallisesti asetti kansalaiset voimakkaan poliittisen ja sosiaalisen paineen alle rokottautua koronarokotteilla, kuten todisteena esittämästämme Matti Muukkosen artikkelista käy ilmi (erityisesti s. 9-11 ja 14).

PACE:n päätöslauselmien huomattavaa painoarvoa Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa korostaa se, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin viittaa niihin toistuvasti tuomioidensa perusteluissa (kts. esim. aiemmin esille tuomamme tapaus *I.B. v Kreikka* (2013), ja tuoreemmista tapauksista kts. esim. *Lapunov v Venäjä* (2023) kohta 69, *Geylani ja muut v Turkki* (2023) kohta 48, *Tuleya v Puola* (2023) kohdat 210-213 ja *B.F. ja muut v Sveitsi* (2023) kohta 65). Siten myös kärjäoikeuden tulee antaa merkittävä painoarvo päätöslauselmalle 2361 (2021) käsillä olevaan tapaukseen liittyvässä EIS:n tulkinnassa.

Valtion väite siitä, että koronapassilainsäädäntö ei ole miltään osin EIS:n vastainen, ei kestä kritiikkiä edellä mainittujen seikkojen ohella myöskään koskien valtion esille tuomaa EIT:n tapaus *Vavříčka ym. v Tšekin tasavalta*.

EIT:n tapauksesta *Vavříčka ym. v Tšekin tasavalta* (2021)

Valtion esiin tuoma EIT:n tapaus *Vavříčka ym. v Tšekin tasavalta* (2021) ei enimmäksi sovellu oikeusohjeeksi käsillä olevaan tapaukseen, sillä siinä kyse oli lasten rutiiniluonteisesta rokottamisesta jo pitkään käytössä olleilla rokotteilla mm. poliovirusta, hepatiitti B:tä ja jäykkäkouristusta vastaan (tuomion kohta 23). Kyseisten rokotteiden turvallisuusprofiili on tullut terveydenhuollon ammattilaisille, viranomaisille ja kansalaisille vuosikymmenien aikana hyvin selväksi. Sen sijaan useimmat Suomessa käytetyt koronarokotteet olivat – ja ovat edelleen – täysin uudenlaista teknologiaa verrattuna perinteisiin rokotteisiin, eikä tätä mRNA-teknologiaa ole käytetty ihmisillä, ennen kuin koronarokotteet otettiin käyttöön laajamittaisesti vuoden 2020 lopulla.

Esimerkiksi lääkeyhtiö GSK:n ylläpitämällä *rokote.fi*-internetsivustolla kerrotaan perinteisen rokotteen ja rokottautumisen määritelmä: *”Rokotettaessa elimistöön annetaan pieni määrä tautia aiheuttavaa bakteeria tai virusta. Bakteeri tai virus on heikennetty tai se on tapettu, niin että se ei aiheuta sairautta”* (todiste nro 23). Myös rokotevalmistaja Pfizerin ylläpitämällä *rokotesuoja.fi*-sivustolla kerrotaan, että (perinteinen) rokote on *”[h]eikennetyistä tai inaktivoituista mikrobeista tai niiden osista tehty valmiste, jota käytetään kyseisen mikrobin aiheuttamien tautien ehkäisyyn injektoimalla (pistämällä), sumuttamalla nenän kautta tai nielemällä valmistetta elimistöön”* (todiste nro 24).

Toisaalta Pfizerin mukaan mRNA-teknologiaan pohjautuva rokote *”sisältää vaikuttavan aineen eli antigeenin sijaan ohjeen elimistölle antigeenin valmistamisesta, mikä poikkeaa perinteisistä rokotteista. mRNA-rokotteessa ei ole elävää heikennettyä tai toimintakyvyttömäksi tehtyä virusta, vaan vain osa viruksen perimää”* (todiste 25). THL:n mukaan mRNA-koronarokotteet *”pohjautuvat teknologiaan, jota on kehitetty 1990-luvulta lähtien. mRNA-rokotteet sisältävät lähetti-RNA:ta (mRNA), jonka avulla lihassolut rokotteen pistokohdassa saadaan tuottamaan rokotteen vaikuttavaa ainetta”* (todiste 26). THL:n mukaan mRNA-rokotteita ei myöskään ole käytetty aiemmin eli ennen koronarokotteita, joten kaikki ihmisille aiemmin annetut rokotteiksi kutsutut lääkevalmisteet ovat olleet muita kuin mRNA-rokotteita (todiste 26 alaotsikko *”Onko mRNA-rokotteita käytetty aiemmin?”*).

On siis selvää, että koska mRNA-rokotteita ei ole käytetty aiemmin ihmisiin, ja koska ne ovat täysin erilaista teknologiaa verrattuna perinteisiin rokotteisiin, on harhaanjohtavaa kutsua niitä samalla nimityksellä kuin perinteisiä rokotteita. Siten myöskään Vavříčka-tapaus ei sovellu siltä osin oikeusohjeeksi nyt käsillä olevaan tapaukseen kuin siinä käsitellään perinteisiä rokotteita.

Vavříčka-tapauksessa annettua oikeusohjetta siitä, että pakkorokottaminen puuttuu EIS 8 artiklan 1 kohdan mukaiseen oikeuteen, täytyy tulkita erityisesti edellä mainitun PACE:n päätöslauselman valossa siten, että myös voimakas poliittinen ja sosiaalinen painostaminen erityisesti ehdollisilla myyntiluvilla käytössä olleiden, ihmisillä aiemmin käyttämättömien mRNA-rokotteiden ottamiseen, puuttuu EIS 8 artiklan 1 kohdan mukaiseen oikeuteen. PACE nimenomaan edellytti jäsenvaltioiltaan, että kukaan ei saa joutua syrjityksi rokottamattomuutensa vuoksi riippumatta siitä johtuuko rokottamattomuus mahdollisista terveydellisistä riskeistä tai vain haluttomuudesta rokottautua, ja että kukaan ei saisi joutua poliittisen, sosiaalisen tai muunlaisen paineen alaiseksi rokottautua, jos he eivät itse halua rokottautua. Koska Suomen valtio epäonnistui näiden ehdottomiksi muotoiltujen vaatimusten toteuttamisessa Vauhkalan joutuessa syrjityksi rokottamattomuutensa vuoksi ja joutuessa voimakkaan poliittisen ja sosiaalisen paineen alle rokottautua, on asiassa nähdäksemme selvästi katsottava tapahtuneen EIS 8 artiklan 1 kohdan loukkaus.

Tapahtuma-ajankohdan merkitys todistelulle

Valtion mukaan asiaa tulisi tarkastella ainoastaan lainsäädännön voimaantulohetken (16.10.2021) ja silloin lainsäätäjillä olleen tiedon valossa. Ristiriitaisesti tämän väitteen kanssa valtio tarjoaa kuitenkin todisteiksi asiakirjoja, jotka on laadittu kauan kyseisen ajankohdan jälkeen, ja jopa sen jälkeen, kun väittämämme oikeusloukkaus Vauhkalaa kohtaan on tapahtunut 10.12.2021 (esim. THL koronainfo 21.12.2021).

Valtion kanta asiaan on virheellinen, sillä perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen korostanut valtioneuvoston velvollisuutta tarkoin seurata koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä ja tarvittaessa ryhdyttävä sääntelyn korjaamiseen (kts. esim. PeVL 35/2021 vp kohta 10, PeVL 26/2021 vp kohta 9 ja PeVL 14/2020 vp s. 6). Siten asiaa tulee lähtökohtaisesti tarkastella ajallisesti ennen kanteen kohteena olevia tapahtumia 10.12.2021.

Koronapassin tavoitteista suhteessa tartuntatautilain tarkoitukseen ja soveltamisalaan

Valtio toteaa, että koronapassilainsäädännön tarkoituksena ei ollut ainoastaan koronan leviämisen estäminen. Tartuntatautien leviämisen estäminen on kuitenkin tartuntatautilain (1227/2016) 1 §:n mukaan lain pääasiallinen tarkoitus, ja koronatartuntojen leviämisen estäminen oli koronapassilainsäädännön esitöiden mukaan jopa sen ainoa välitön tavoite:

Koronatodistuksen esittämisedellytyksellä pyritään estämään tartuntojen leviämistä.

... Koronatodistuksen esittämisedellytyksen tavoitteena on estää koronatartuntojen leviämistä ihmisten kokoontumisissa ja edistää yhteiskunnan terveysturvallista avaamista. (Lähde: HE 131/2021 vp, s. 19).

Yhdymme kuitenkin valtion väitteeseen siitä, että koronapassilainsäädännöllä oli välillisesti myös muita tavoitteita, kuten yhteiskunnan terveysturvallinen avaaminen ja ihmisten terveyden suojeleminen, mutta kuten esittämästämme todistelusta käy ilmi, koronapassi ei edistänyt – eikä edes voinut edistää ainakaan perusoikeuksien rajoitusopin välttämättömyys- ja suhteellisuusvaatimusten edellyttämällä tavalla – yhteiskunnan terveysturvallista avaamista, eikä ihmisten terveyden suojeleminen, ja tämä oli selvästi nähtävissä jo syksyllä 2021.

Koronatartuntojen tilastoinnista ja testaamisesta

Valtio toi lausumassaan esille THL:n tilastoja, joiden mukaan syys-lokakuussa 2021 rokottamattomat henkilöt olisivat päätyneet koronavirustartunnan seurauksena erikoissairaanhoidon 18 kertaa todennäköisemmin ja tehohoitoon 30 kertaa todennäköisemmin kuin rokotetut henkilöt. Varsinais-Suomen Tyksissä taas raportoitiin lokakuussa 2021 tartuntatilanteen olevan erittäin huolestuttava, sillä etenkin sairaala- ja tehohoidon potilasmäärä olisi tuolloin noussut kriittiselle tasolle.

Ensisijaisesti lausumme asiasta seuraavaa: käsiteltävänä olevassa tapauksessa on kyse Mika Vauhkalan syrjinnästä Fazer-kahvilassa 10.12.2021, johon valtio on osavastuullinen lainsäädäntönsä ja sen perusoikeuksien mukaisuuden valvomatta jättämisen vuoksi. Vauhkala on ollut pyrkiessään kahvilaan täysin terve ja lisäksi hän on kieltäytynyt ottamasta korona-mRNA-rokotteita uskonnolliseen vakaumuksensa perustuen. Valtio ei ole arvioinut terveiden rokottamattomien ja uskonnollisen vakaumuksensa pohjalta korona-mRNA-rokotteista kieltäytyneiden perus- ja ihmisoikeudellista asemaa.

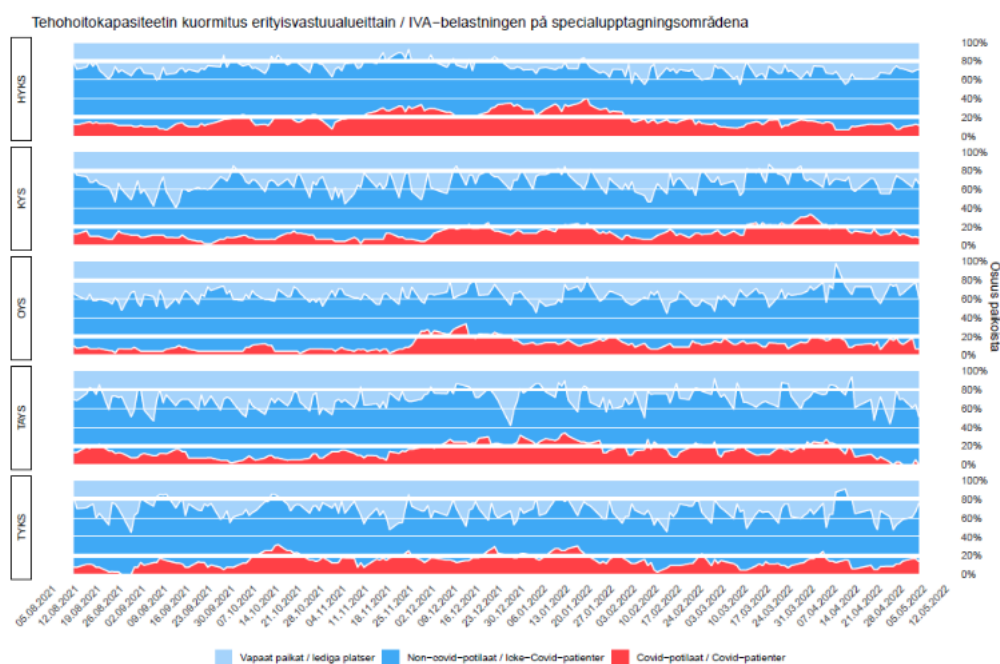
Lähtökohtaisesti voitaneen olettaa, että Fazer-kahvilassa ei kyseisenä hetkenä olisi ollut Vauhkalan lisäksi muita korona-mRNA-rokottamattomia. Koska valtion lausuman perusteella valtio ilmeisesti olettaa, että korona-mRNA-rokote on suojannut rokotettuja, ei Vauhkala ole voinut luoda uhkaa muita kahvilan asiakkaita kohtaan. Esittämällä oheiset THL:n tilastot on oletettava valtion väittävän, että Fazer (ja välillisesti siis myös valtio) olisi – estämällä Vauhkalan pääsyn ravintolaan – suojannut Vauhkalaa koronataudin saamiselta. Vauhkalalla on kuitenkin ollut oikeus päättää itse siitä, millaisia lääke- ja terveydenhuollollisia toimenpiteitä häneen kohdistetaan (viittaamme tässä mm. potilaslakiin, Oviedon sopimukseen sekä lääkärrien eettisiin ohjeisiin), eikä koronapassilainsäädännöllä ole myöskään pyritty pakkorokotuksiin.

Toissijaisesti lausumme seuraavaa: valtion esittämät väitteet ovat faktojen ja virallisten tilastojen valossa niin harhaanjohtavia, että koemme välttämättömäksi kommentoida niitä seuraavaksi.

Valtion väite tehohoidon potilasruuhkasta näyttäytyy oudossa valossa tarkastellessa virallisia tilastoja tehohoidon kuormituksesta. Seuraavalla sivulla olevassa Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin ylläpitämästä tilannekuvaraportista otetun kuvaajan mukaan esim. Tyksin tehohoidon kapasiteetti oli syys-lokakuussa korkeimmillaankin vain 80-prosenttisesti käytössä, ja covid-potilaiksi oli tilastoitu hetkellisesti korkeimmillaan n. 30 prosenttia potilaista (koronapotilaiksi luettiin kuvaajassa myös ns. sivulöydökset, eli tapaukset, joissa korona ei ollut sairaalahoitoon johtanut syy, mutta potilas oli testattu koronatestillä positiiviseksi). Muillakaan vastuualueilla ei ollut nähtävissä erityistä tehohoitokapasiteetin kuormituksen lisääntymistä koko syksyn ja talven 2021 aikana.

Ainoa poikkeuksellinen asia mitä syys-lokakuulta 2021 voidaan todeta kaikkien erityisvastuualueiden tehohoidon kapasiteetin osalta, on jo edellä mainittu hyvin lyhyen aikaa ilmennyt ”covid-potilaiden” (kuvaajan punainen pinta-ala) esiintyvyyden nousu n. 30 prosenttiin, jonka jälkeen ilmaantuvuus palasi nopeasti samoihin lukemiin kuin aiemmin.

4.5.2022

Kuva 10. Teho-osastojen kuormitus syksyn 2021 ja alkuvuoden 2022 aikana, eriteltyinä erityisvastuualueittain. Kuvaaja perustuu kunkin eriva-alueen osalta alueen yliopistosairaalan ja keskussairaaloiden yhteenlaskettuihin paikka- ja potilasmäärätietoihin. Tässä yhteydessä COVID-19-potilaisiksi on luettu kaikki koronapositiiviset potilaat.

Kuvan lähde: Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin tilannekuvaraportti 4.5.2022, s. 10. Saatavilla:

https://pshyinvointialue.fi/documents/594193/719262/Tehohoidon+tilannekuva+-+Koordinoivan+toimiston+raportti+2022_05_04.pdf

Koronatartuntoja koskevien tilastojen luotettavuutta heikentää se, että koronavirustartunta on todettu ja todetaan Suomessa pelkästään PCR- tai antigeenitestin tuloksen perusteella. THL:n internetsivuilla kerrotaan asiasta seuraavasti:

Miten uusi koronavirus todetaan?

Uuden koronaviruksen aiheuttama tartunta todetaan osoittamalla virus hengitystieeritenäytteestä geeninmonistusmenetelmällä (PCR). (Todiste 27)

Kirjallisen asiantuntijalausunnon kantajan puolesta antavan kansanterveystieteiden tohtorin Astrid Stuckelbergerin, joka on työskennellyt vuosia YK:ssä ja Maailman terveysjärjestö WHO:ssa ja 30 vuotta Geneven ja Lausannen yliopistojen lääketieteiden tiedekunnissa, mukaan oli selvää

viimeistään marraskuussa 2021, että koronan testaamiseen Suomessa käytetyillä PCR- ja antigeenitesteillä ei ole voitu luotettavasti selvittää, onko henkilö sairas tai tartuttamiskykyinen, sillä testejä on Suomessa käytetty sellaisella tavalla, että ne antavat vähintään 97% vääriä positiivisia tuloksia.

Koronapassin valmisteluun liittyneen yhdenvertaisuustarkasteluaseman kritiikkiä

Toisaalta, vaikka koronapassilainsäädäntö *olisikin* toteuttanut sille asetetut tavoitteet koronaviruksen leviämisen ja siitä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen ehkäisemisestä, se olisi ollut *silti* syrjivää erityisesti terveitä, muista kuin terveydellisistä syistä rokottamattomia – kuten Vauhkalaa – kohtaan. Kuten OTT Matti Muukkonen artikkelissaan toteaa:

Rokottamattomista ryhmistä käytännössä rajoitukset kohdistuivat niihin, jotka joko ideologisista tai muista henkilöön liittyvistä syistä kuin lääketieteellisistä syistä, eivät rokotetta olleet ottaneet. Heidän asemaansa ei esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa käsitelty mitenkään. Niin hallituksen esityksen kuin perustuslakivaliokunnan keskeinen viesti oli tiivistettynä: ota rokote, maksa testeistä, sairasta tai ole menemättä palveluihin.

... Yksi keskeisistä kysymyksistä koko lainsäädäntöprosessin aikana liittyi siihen, asetetaanko joku väestöryhmä eriarvoiseen asemaan. Käytännössä, vaikka sitä ei suoraan missään todettukaan, tuo väestöryhmä oli ne, jotka olivat käyttäneet heille lainsäädännön suoma harkintavaltaansa olla ottamatta vapaaehtoista rokotusta. Voisi sanoa, että heille lainsäädäntöhankkeessa jäi roolitus, jossa he olivat ikään kuin toimineet väärin: he olisivat lähtökohtaisesti vaarallisia muille ja heillä olisi velvollisuus todistaa olevansa ”puhtaita”. Tämä siis siitäkin huolimatta, ettei rokotusta ollut missään vaiheessa säädetty pakolliseksi.

... Käytännössä tilanne kuitenkin koronapassilainsäädännössä lopulta oli se, että rokottamattomat, käytännössä terveet, asetettiin eriarvoiseen asemaan suhteessa kaikkiin muihin. Korostan tässä yhteydessä viittausta terveisiin. Ts. arviointitilanne muodostui tai sen olisi tullut muodostua sellaiseksi, että vertaillaan sitä, onko perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita sille, että terveet rokottamattomat, joilla ei ole lääketieteellistä perustetta toiminnalleen tai eivät alita tiettyä ikärajaa, velvoitetaan maksamaan COVID-19-testistä noin 100–200 euroa toistuvasti, mikäli he haluavat tiettyjä palveluja käyttää. Käytännössä kyse oli siten

siitä, onko perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää asettaa henkilö eriarvoiseen asemaan sen perusteella, ettei tämä ole ottanut vapaaehtoista rokotetta.

... Koronapassin myötä rokottautuneet ja rokottamattomat siis asetettiin eriarvoiseen asemaan. Rokottamattomilla viitataan nyt edellä käsitellyn mukaisesti käytännössä niihin, joilla ei toiminnalleen ole lääketieteellistä perustetta ja jotka ovat terveitä. Oleellinen kysymys kuului, oliko tälle perustuslain 6 §:n 2 momentin näkökulmasta hyväksyttävää perustetta. Tähän kysymykseen ei alkuperäisen lainvalmisteluaineiston perusteella voida vastata ...

Lähde: Kirjallinen todiste 6, Matti Muukkosen artikkeli ”Koronapassi, perustuslaki ja yhdenvertaisuustarkasteluasetelman kritiikki”, s. 9 ja 11.

Muukkosen vertaisarvioidun artikkelin mukaan koronapassilainsäädäntö siis lopulta johti siihen, että rokottamattomat terveet ihmiset – kuten Vauhkala – asetettiin eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin, ja että heidät velvoitettiin maksamaan COVID-19-testistä noin 100–200 euroa käytännössä kolmen vuorokauden välein, mikäli he halusivat tiettyjä palveluja käyttää. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan millään tavoin arvioinut koronapassin vaikutuksia terveisiin rokottamattomiin, vaikka sen olisi tullut näitä vaikutuksia arvioida. Perustuslakivaliokunta (kuten Muukkonenkaan) ei myöskään huomionnut uskonnollisista tai vakaumusellisista syistä koronarokotteista kieltäytyvien asemaa.

Siten koronapassilainsäädäntöä ei voida todeta perustuslainmukaiseksi pelkästään siksi, että laki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, vaan käräjäoikeuden on harjoitettava asiassa jälkikäteistä perustuslainmukaisuuden arviointia perustuslain 106 §:n mukaisesti.

Onko koronapassin puuttuminen / rokottamattomuus kielletty syrjintäperuste EIS:n valossa

Valtio väittää vastalausumansa kohdissa 60–62, että Vauhkalan tapauksessa kyseessä ei olisi mikään EIS 14 artiklan tai 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklan sisältämien listojen kielletyistä syrjimisperusteista, ja että Vauhkalan valinta olla ottamatta rokotetta tai hankkimatta koronapassia ei liittyisi hänen ”henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa”.

Kertauksen vuoksi mainitsemme, mistä Vauhkalan syrjinnässä oli kyse ja näistä tuomme erityisesti esille hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa perustuneet syrjintäperusteet. Syrjinnässä oli kyse

- a) mm. potilaslaissa, Oviedon sopimuksessa ja lääkärin eettisissä ohjeissa säädetystä oikeudesta olla suostumatta keholliseen itsemääräämisoikeuteen puuttuviin lääketieteelliseen toimenpiteisiin pitäen sisällään myös valtiovallan toimesta painostetun veloitteen ottaa kehoonsa korona-mRNA-rokotteen. Henkilön oikeus päättää omasta yksityisyydestään eli omasta kehostaan on toki Vauhkalan henkilökohtainen ominaisuus,
- b) objektiivisesti todennettavissa olleesta syrjinnästä, kun Vauhkala on estetty pääsemästä vastoin EIS:n 12. lisäpöytäkirjan asettamaa suojaa kahvilaan, joka on ollut yleisesti avoinna kaikille asiakkaille (kuluttajille)
- c) terveen rokottamattoman syrjinnästä, jolloin asia ei ole voinut kuulua tartuntatautilain piiriin, koska tartuntatautilain tarkoituksena on *ehkäistä tartuntatauteja ja niiden leviämistä sekä niistä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja*. Terve rokottamaton ei voi levittää tautia, jota hänellä ei ole
- d) uskonnollisen vakaumuksensa perusteella korona-mRNA-rokotteesta kieltäytyneen asemasta suhteessa hänelle Suomessa laillisesta asuvana henkilönä ja Suomen kansalaisena kuuluvista perus- ja ihmisoikeuksista. Vauhkalan kristilliseen elämäntapaan ja tästä juontuvaan terveenä pysymisen arvomaailmaan kuuluu ajatus siitä, että oma keho on pystyttävä pitämään omassa kontrollissa. Vauhkalan vakaumukseen kuuluu, että jokainen kristitty on osa Kristuksen ruumista ja kristityn ruumis on Pyhän Hengen eli Jumalan temppeli. Edelleen Vauhkalan vakaumuksen mukaan kristityn ruumis on "Kristuksen ruumis" maan päällä. Ehdollisilla myyntiluvilla käytössä olleiden mRNA-koronarokotteiden, joiden pitkäaikaisvaikutuksista ei ollut minkäänlaista tutkimustietoa, ottaminen hänen kehoonsa olisi ollut Vauhkalalle täydellisesti hänen vakaumuksensa ja omantuntonsa vastaista, ja siksi Vauhkala ei ole ottanut koronarokotteita
- e) siitä, että yhteiskunnallisten näkemystensä perusteella Vauhkala oli myös perustellusti ja voimakkaaseen oikeudentuntoonsa perustuen sitä mieltä, että ehdollisilla myyntiluvilla käytössä olleet koronarokotteet eivät välttämättä olleet turvallisia, eivätkä tehokkaita, ja että koronapassi oli lainvastaisesti syrjivä, eikä perustunut ajantasaiseen lääketieteelliseen tietoon. Nämä mielipiteet on nähtävä sopimusteksteissä tarkoitettuina poliittisina ja muina mielipiteinä.

Valtion viittaamassa puolalaisessa oikeustieteellisessä artikkelissa nimenomaan kerrotaan EIT:n tulkinneen, että artikloissa mainittu ”muu asema” voi tarkoittaa myös muita kuin sellaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka henkilö kokee olevan hänelle synnynnäisiä tai muuten pysyväisluonteisia; olennaista on, että kyse on ominaisuuksista, joiden perusteella ihmisten tai

ihmisryhmien välille voidaan tehdä ero (*”... differences having as their basis or reason a personal characteristic by which persons or group of persons are distinguishable from each other”*, artikkelin s. 179). Vauhkala kokee erityisesti kristilliseen vakaumukseen perustuvan kehollisen integriteetin vaatimuksensa nimenomaan synnynnäisenä ja pysyväisluonteisena ominaisuutenaan, joten edellä kuvatun oikeusohjeen mukaan se tulisi katsoa nimenomaan sopimustekstien tarkoittamaksi kielletyksi syrjintäperusteeksi. Jollei Vauhkalan edellä kuvattuja hänen voimakkaaseen oikeudentuntoonsa ja ajantasaiseen lääketieteelliseen tietoon perustuvia mielipiteitään nähdä sopimustekstien tarkoittamina poliittisina tai muina mielipiteinä, niin ne tulisi nähdä vähintäänkin hänen henkilökohtaisina ominaisuuksinaan, joiden perusteella ihmisten tai ihmisryhmien välille voidaan tehdä ero.

Ennen edellä viitattua kohtaa, artikkelissa pohditaan mahdollisuutta tulkita artikloissa tarkoitetuksi muuksi asemaksi ”henkilökohtaisia pandemiaan ja rajoituksiin liittyviä asenteita ja tieteen kehitystä kohtaan kohdistuvaa epäluottamusta”, mitä ilmeisimmin vihjaillen, että kirjoittajan mukaan koronarokotteita ja korona-ajan rajoitustoimia kyseenalaistaisivat lähinnä jollain tavalla ”asennevammaiset” ja ”tieteen vastaiset” henkilöt. Selvyyden vuoksi todettakoon, että Vauhkala päinvastoin on nimenomaan tieteellisen tiedon ja tieteen kehityksen vankkumaton kannattaja ja peräänkuuluttaja, kuten voidaan nähdä esim. siitä, että Vauhkala vetoaa käsiteltävänä olevassa tapauksessa laajaan lääke- ja oikeustieteelliseen tutkimusaineistoon.

Vastauksena valtion esittämään Lasse Lehtosen asiantuntijalausuntoon viittaamme Muukkosen artikkeliin, jossa hän osoittaa, että niin Lehtosen kuin perustuslakivaliokunnankaan lausunnot eivät ottaneet käytännössä millään tavalla – saaticka asiallisesti – huomioon terveiden rokottamattomien eriarvoiseen asemaan saattamista. Selvyyden vuoksi toteamme Lehtosen lausuntoon viitaten, että Vauhkala ei ole koululääketieteen vastaisesti asennoitunut, hänellä ei ole erityisiä haluja vaihtoehtolääketieteen menetelmien käyttöön, eikä hän ole jättänyt ottamatta koronarokotusta yleisemmän rokotekielteisyyden tai välinpitämättömän suhtautumisen takia.

Asiassa on erityisesti huomioitava jo edellä mainittu PACE:n päätöslauselma 2361 (2021): kohdassa 7.3.2 yleiskokous edellyttää jäsenvaltioiltaan, ml. Suomelta, että kukaan ei saa joutua syrjityksi (korona)rokottamattomuutensa vuoksi, riippumatta siitä johtuuko rokottamattomuus mahdollisista terveydellisistä riskeistä tai vain haluttomuudesta rokottautua. Kohdassa 7.3.1 yleiskokous edellyttää, että kukaan ei saisi joutua poliittisen, sosiaalisen tai muunlaisen paineen alaiseksi rokottautua, jos he eivät itse halua rokottautua. Kyseiset PACE:n päätöslauselman kannanotot on nähtävä merkkinä laajasta eurooppalaisesta konsensuksesta liittyen koronarokottamattomien henkilöiden kohteluun ja halusta kieltää heidän syrjintänsä. Tästäkin syystä

koronarokottamattomuus – ja välillisesti myös koronapassittomuus – on nähtävä EIS 14 artiklan ja 12. lisäpöytäkirjan tarkoittamana ”muuna asemaan perustavana syynä”.

”Green passin” käytöstä muualla Euroopassa

Valtio esittää vastalausumansa kohdassa 67, että koronapassilainsäädäntöä vastaavan ”green passin” laaja käyttö muualla Euroopassa tukisi sitä näkemystä, että myös suomalainen koronapassilainsäädäntö olisi ollut välttämätön ja suhteellisuusperiaatteen mukainen toimenpide. Tämäkään väite ei kestä tarkempaa tarkastelua. Ensinnäkin, kyseisen EU:n laajuisen digitaalisen koronatodistuksen (eli kansankielisesti koronapassin) – josta säädettiin asetuksella (EU) 2021/953 – tarkoitus oli helpottaa henkilöiden vapaata liikkuvuutta jäsenvaltioiden välillä, eikä mahdollistaa jäsenvaltioiden sisäistä liikkumisen ja muiden perusoikeuksien rajoittamista. Toisekseen, asetuksen resitaalin kohdassa 7 todetaan seuraavaa koronapassin käytön hyväksyttävyydestä:

Henkilöillä, jotka on rokotettu tai joilla on tuore negatiivinen tulos covid-19-testistä, tai henkilöillä, jotka ovat parantuneet covid-19:stä edellisten kuuden kuukauden aikana, vaikuttaa tämänhetkisen, vielä kehittymässä olevan tieteellisen näytön perusteella olevan pienentynyt riski tartuttaa SARS-CoV-2 muihin. Henkilöiden vapaata liikkuvuutta ei pitäisi rajoittaa, jos he vankan tieteellisen näytön perusteella eivät aiheuta merkittävää riskiä kansanterveydelle esimerkiksi siksi, että he ovat immuuneja SARS-CoV-2:lle eivätkä voi tartuttaa virusta, sillä tällaiset rajoitukset eivät olisi tarpeen kansanterveyden turvaamista koskevan tavoitteen saavuttamiseksi.

Myös resitaalin kohdassa 13 esitetään koronapassin tavoitteita ja sen käytön sallittavuuden ehtoja:

... matkustusrajoituksista voitaisiin varautumisperiaatteen mukaisesti luopua erityisesti rokotettujen henkilöiden kohdalla, siinä määrin kuin tieteellistä näyttöä covid-19 rokotuksen vaikutuksista saadaan yhä enemmän ja se osoittaa johdonmukaisesti, että rokottaminen auttaa katkaisemaan tartuntaketjun.

Asetus on annettu 14.6.2021. Kuten olemme edellä osoittaneet, tieteellinen näyttö oli kehittynyt syksyyn 2021 mennessä olennaisesti verrattuna kesäkuun 2021 tilanteeseen. Tuolloin oli jo käynyt selväksi, että koronarokotus ei asetuksen resitaalissa esitetyllä tavalla pienentänyt henkilön riskiä tartuttaa SARS-CoV-2 muihin joko ollenkaan tai ainakaan merkittävässä määrin. Siten jo syksyllä 2021 oli asetuksen tarkoittamalla tavalla kertynyt vankkaa tieteellistä näyttöä siitä, että rokotettujen ja tuoreen negatiivisen koronatestituloksen saaneiden henkilöiden riski levittää SARS-CoV-2-virusta oli samanlainen kuin rokottamattomienkin. Siten oli jo syksyllä 2021 selvää, että

rokottamattomat taikka koronapassittomat eivät aiheuttaneet sen merkittävämpää riskiä kansanterveydelle kuin rokotetut tai koronapassillisetkaan. Siten kyseisten henkilöiden vapaata liikkuvuutta ei olisi pitänyt rajoittaa, sillä kyseinen rajoitus ei ollut ajantasaisen ja vankan tieteellisen näytön mukaan tarpeen kansanterveyden turvaamista koskevan tavoitteen saavuttamiseksi. Siten ”green passin” laaja käyttö Euroopassa – ml. Suomessa – ei ollut välttämätöntä eikä suhteellisuusperiaatteen mukaista niin koronapassi-EU-asetuksen kuin EIT:n tapauksen Kiyutin v Venäjä asettamien oikeusohjeiden valossa. ”Green passin” laaja käyttö Euroopassa oli siten viimeistään syksystä 2021 lähtien itse asiassa koronapassi-EU-asetuksen vastaista ottaen huomioon asiassa kertynyt vankka tieteellinen näyttö.

Joka tapauksessa Suomen ei tarvitse noudattaa muun Euroopan Unionin alueen jäsenvaltioiden toimintamalleja, vaan päättää itse omasta terveystalitiikastaan.

Muut kirjallisina todisteina esitetyt tutkimukset ja uutiset

Valtio käy läpi lausumassaan todisteena esitettyjä tutkimuksia, väittäen että ne osoittaisivat koronarokotteiden olleen hyvin tehokkaita suojaamaan rokotettuja vakavilta tautimuodoilta, minkä lisäksi rokotteet olisivat auttaneet koronan leviämisen estämisessä.

Kuten aiemminkin tässä lausumassa, ensisijaisesti lausumme asiasta seuraavaa: käsiteltävänä olevassa tapauksessa on kyse Mika Vauhkan syrjinnästä Fazer-kahvilassa 10.12.2021, johon valtio on osavastuullinen lainsäädäntönsä ja sen perusoikeuksien mukaisuuden valvomatta jättämisen vuoksi. Vauhkala on ollut pyrkiessään kahvilaan täysin terve ja lisäksi hän on kieltäytynyt ottamasta korona-mRNA-rokotteita uskonnolliseen vakaumuksensa perustuen. Valtio ei ole arvioinut terveiden rokottamattomien ja uskonnollisen vakaumuksensa pohjalta korona-mRNA-rokotteista kieltäytyneiden perus- ja ihmisoikeudellista asemaa.

Lähtökohtaisesti voitaneen olettaa, että Fazer-kahvilassa ei kyseisenä hetkenä olisi ollut Vauhkan lisäksi muita korona-mRNA-rokottamattomia. Koska valtion lausuman perusteella valtio ilmeisesti olettaa, että korona-mRNA-rokote on suojannut rokotettuja, ei Vauhkala ole voinut luoda uhkaa muita kahvilan asiakkaita kohtaan. Esittämällä oheiset THL:n tilastot on oletettava valtion väittävän, että Fazer (ja välillisesti siis myös valtio) olisi – estämällä Vauhkan pääsyn ravintolaan – suojannut Vauhkalaa koronataudin saamiselta. Vauhkalalla on kuitenkin ollut oikeus päättää itse siitä, millaisia lääke- ja terveydenhuollollisia toimenpiteitä häneen kohdistetaan (viittaamme tässä mm. potilaslakiin, Oviedon sopimukseen sekä lääkäreiden eettisiin ohjeisiin), eikä koronapassilainsäädännöllä ole myöskään pyritty pakkorokotuksiin.

Koska valtio kuitenkin on lausunut tästäkin asiasta, annamme asiassa vastalausumaa. Kuten olemme jo aiemmin tuoneet esiin, lääketieteellisen näytön perusteella ei ole arvioitavissa, että rokotteet olisivat suojanneet edes korona-mRNA-rokotteen ottanutta henkilöä tai hänen lähetyvillään olevia henkilöitä (rokotettuja tai rokottamattomia) saamasta koronatauti kyseiseltä henkilöltä. Todisteena nro 16 olevasta 20.11.2021 julkaistusta saksalaisesta tutkimuksesta käy ilmi, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa läpilyönti-infektioita (täysin rokotettujen välillä tapahtuvia koronatartuntoja) oli lokakuussa 2021 kaikista todetuista yli 60-vuotiaiden koronatartunnoista lähes 60 % ja Saksassa samana aikana sama luku oli lähes 90 %. Koronarokotteet eivät siis ehkäisseet tartuntojen leviämistä edes täysin rokotettujen henkilöiden välillä juuri lainkaan. Lisäksi em. tutkimuksessa (s.2) raportoidaan israelilaisessa sairaalassa heinäkuussa 2021 tapahtuneesta tautiepidemiasta; työntekijöiden ja potilaiden rokottautumisaste oli 96,2 %; 23 altistuneesta potilaasta 14 täysin rokotettua potilasta sairastui vakavasti tai kuoli, ja ainoat kaksi sairastunutta rokottamatonta potilasta saivat vain lieviä oireita. Taudin lähde oli täysin rokotettu koronapotilas. Koronarokotteet eivät siis ehkäisseet lainkaan taudin leviämistä, eivätkä vakavaa tautimuotoa, vaan kävi jopa niin, että sairastuneista potilaista ainoastaan rokottamattomat potilaat ylipäättään selvisivät hengissä, ja he saivat ainoastaan lieviä oireita.

Todisteena nro 18 olevasta uutisesta taas käy ilmi, että Israelissa elokuussa 2021 yli puolet tartunnan saaneista oli kahdesti rokotettuja, ja vakavasti sairastuneista ja sairaalaan joutuneista jopa n. 60 % oli kahdesti rokotettuja eli täyden rokotussarjan saaneita; mikäli koronarokotteet olisivat todella ehkäisseet taudin leviämistä ja vakavia koronatapauksia, lukujen voisi perustellusti olettaa olleen huomattavasti pienempiä.

Oli siis jo syksyllä 2021 lukuisten tutkimusten ja uutisten perusteella selvästi havaittavissa, että korkeakaan koronarokotuskattavuus ei ehkäissyt koronan leviämistä, eikä vakavaan tautimuotoon sairastumista ainakaan merkittävässä määrin, jos lainkaan.

Valtioneuvoston huolellisuusveloitteen täyttymisestä oikeuskanslerin ratkaisun valossa

Valtio väittää vastalausumansa osiossa 2.4, että oikeuskanslerin viraston sote-henkilöstön koronarokotuksista tehtyyn kanteluun antamasta ratkaisusta olisi tulkittavissa, että STM:n menettely koronapandemian aikaisten toimenpiteiden valtiosäännönmukaisuuden varmistamisessa on ollut täysin hyväksyttävää ja riittävää. Tämäkään valtion väite ei kestä tarkempaa tarkastelua.

Kuten valtio samassa osiossa aiemmin toteaaakin, oikeuskansleri tutki kyseisessä asiassa ainoastaan, oliko ministeriö seurannut tartuntatautilain 48a §:n valtiosääntöoikeudellisten edellytysten

täyttymistä ja varmistunut kyseisten edellytysten olemassaolosta; oikeuskansleri totesi myöhemmin, että se ei havainnut STM:ssä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuksien laiminlyöntiä sen suhteen, miten *kyseessä olevan säännöksen* (TTL 48a §) voimassaolon valtiosääntöoikeudellisia tai lääketieteellis-epidemiologisia edellytyksiä on seurattu ja arvioitu.

Oikeuskansleri siis arvioi asiassa *ainoastaan* TTL 48a §:n voimassaolon edellytysten toteutumista. Siten kyseisestä ratkaisusta ei millään logiikan säännöillä ole johdettavissa sellaista tulkintaa, että oikeuskansleri olisi tuolloin ottanut laajemminkin kantaa STM:n tai valtioneuvoston lainvastaisiin menettelyihin tai velvollisuuksien laiminlyönteihin tai ylipäätään ottanut niitä tutkittavakseen laajemmin. Siten kyseisellä ratkaisulla ei ole minkäänlaista merkitystä näyttönä asiassa.

Perusteet vahingonkorvauksen maksamiselle

Valtion lausumassa on keskitytty jossain määrin siihen, missä määrin kantajan perusteet liittyvät Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja missä määrin yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014). Kysymys on kantajan näkökulmasta triviaali, sillä lähtökohtaisesti yhdenvertaisuuden tulee olla oikeudellisesti arvioituna sama riippumatta siitä, minkä lain näkökulmasta sitä lähdetään arvioimaan. Ero syntyy oikeuskäytännöstä ja käsiteltävänä oleva tapaus pyrkii omalta osaltaan selkeyttämään asiaan liittyvää oikeuskäytäntöä. Selvyyden vuoksi todettakoon, että käsityksemme mukaan EIS:n kieltämä syrjintä on samaan aikaan automaattisesti myös kotimaisen yhdenvertaisuuslain kieltämää syrjintää. Siten vaatimuksemme hyvityksestä yhdenvertaisuuslain perusteella ja korvauksesta EIS:n 13 artiklan perusteella ovat perusteiltaan pitkälti yhtenevät.

Valtion lausuman kohdassa 5 *valtio kiistää rikkoneensa edellä mainittuja Kantajan lausumissaan viittaamia tai mitään muitakaan EIS:n artikloja. Oikeuskäytännössä vakiintuneen kannan mukaan edellytyksenä valtion velvoittamiselle maksamaan korvausta ihmisoikeusloukkauksesta on pidetty, että (i) ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, (ii) loukkausta voidaan pitää riittävän vakavana, ja (iii) loukkauksesta on aiheutunut siihen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa. Kuten jo vastauksessaan kanteeseen valtio on osoittanut, mikään näistä edellytyksistä ei täyty tässä asiassa.*

Ihmisoikeusloukkauksen toteutumisen osalta olemme jo aiemmin esittäneet, että koronapassilainsäädäntö ja sen käyttö joulukuussa 2021 ei perustunut asialliseen yhdenvertaisuusarvioon eikä ajantasaiseen lääketieteelliseen tietoon, eikä koronapassittoman Vauhkalan eriarvoiselle kohtelulle ollut siten olemassa päteviä eikä kansanterveyden kannalta välttämättömiä lääketieteellisiä syitä. Siten ihmisoikeusloukkaus on tapahtunut, kun Vauhkala

estettiin pääsemästä Fazerin ravintolaan ainoastaan sen vuoksi, että hänellä ei ollut voimassa olevaa koronapassia, ja siten hän tuli syrjityksi EIS:n ja yhdenvertaisuuslain kieltämällä tavalla.

Loukkausta on pidettävä vakavana varsinkin, kun otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan korostama valtioneuvoston velvollisuus tarkoin seurata sääntelyn voimassaolon välttämättömyyttä sekä valtioneuvoston velvoite tarvittaessa ryhtyä sääntelyn korjaamiseen (esim. PeVL 35/2021 vp kohta 10, PeVL 26/2021 vp kohta 9 ja PeVL 14/2020 vp s. 6). Oli tiedossa jo syksyllä 2021, ja viimeistään joulukuun alussa 2021, että koronapassi ei toteuttanut sille asetettuja tavoitteita mm. koronan leviämisen ehkäisemisestä siksi, että koronarokotteet eivät ehkäissee taudin leviämistä, ja koska koronatestin tulos ei kertonut yhtään mitään henkilön tartuttavuudesta tai sairastumisesta. Loukkauksesta on aiheutunut ravintolaan pääsyn epäämiseen syy-yhteydessä olevaa vahinkoa Vauhkalalle, josta häntä tullaan kuulemaan oikeudenkäynnissä tarkemmin.

Valtionkin lausumassaan esiin tuomassa korkeimman oikeuden vuosikirjaratkaisussa 2016:20 todetaan kohdassa 37 Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkauksiin ja niistä mahdollisesti maksettaviin korvauksiin liittyen, että ”loukkauksen tulee olla riittävän vakava, jotta loukatulla olisi oikeus korvaukseen (KKO:2012:81, kohta 16). Tätä on arvioitava lähinnä sen perusteella, mikä merkitys loukkauksella on sen kohteeksi joutuneelle”.

Vauhkala edustaa myös kristillisen elämäntapomuksensaakin velvoittamana mahdollisimman terveitä elämäntapoja, minkä johdosta hän on pysynyt terveenä sekä fyysisesti ja henkisesti hyväkuntoisena. Kristilliseen elämäntapomukseen ja tästä juontuvaan terveenä pysymisen arvomaailmaan kuuluu myös ajatus siitä, että oma keho on pystyttävä pitämään omassa kontrollissa. Vauhkalalan vakaumukseseen kuuluu, että jokainen kristitty on osa Kristuksen ruumista ja kristityn ruumis on Pyhän Hengen eli Jumalan temppeli. Edelleen Vauhkalalan vakaumuksen mukaan kristityn ruumis on "Kristuksen ruumis" maan päällä. Ehdollisella myyntiluvalla käytettyjen mRNA-koronarokotteiden ottaminen hänen kehoonsa olisi ollut Vauhkalalle täydellisesti hänen vakaumuksensa ja omantuntonsa vastaista ja siksi Vauhkala ei ole ottanut mRNA-koronarokotteita. Vauhkala ei ole halunnut ottaa mRNA-tuotteista, joiden pitkäaikaisvaikutuksista ei ole olemassa minkäänlaista tieteellistä tutkimusnäyttöä, terveyshaittariskiä, jotta hänen ruumiinsa, ”Jumalan temppelinsä”, ei vahingoittuisi eikä kärsisi lyhyellä tai pitkällä aikavälillä.

Pyrkiessään Fazer-kahvilaan 10.12.2021 hän on ollut erittäin terve. Vaatimus koronapassin voimassaolon osoittamisesta ja siten oletus siitä, että hän olisi ilman sen näyttämistä ollut oletetusti sairas, on ollut omiaan tuottamaan halveksuntaa Vauhkalaa ja hänen edustamiaan arvoja kohtaan. Fazer-kahvila on julkinen tila, ja episodi kahvilan ovella, jolloin Vauhkalaa yhdessä hänen

ystävänsä kanssa on estetty pääsemästä kahvilaan, on ollut muille näkyvillä ja siten on ollut omiaan luomaan halveksuntaa Vauhkalaa kohtaan silloisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Mielipiteen ja vakaumuksen ilmaisun vapaus ovat myös keskeisiä perusarvoja. Tosiasiallisesti käsiteltävänä olevassa tapauksessa Vauhkala ei ole voinut vapaasti ilmaista mielipidettään ja vakaumustaan, koska siitä on seurannut kielto päästä syömään aamiaista Fazer-kahvilaan. Kun tämän voidaan katsoa olevan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. lisäpöytäkirjan määräysten vastaista ravintolaan pääsyn estämisen ollessa mielivaltaista ja perustuessaan lainsäädäntöön, jonka perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien mukaisuuden toteutumista valtioneuvosto ei toteuttanut asianmukaisella tavalla, on tapahtunut ihmisoikeusloukkaus ollut ilmeinen.

Kun kyse on ollut syrjinnästä, on siitä myös henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositusten mukaan maksettava korvausta. Kieltäytymisestä palvelemasta loukatun etnisen alkuperän takia suositellaan maksettavaksi 300-1500 euroa. Hovioikeuksien ratkaisukäytännössä on etnisen alkuperän vuoksi tapahtuneen syrjinnän vuoksi määrätty korvaussummaksi 800 euroa (Helsingin hovioikeus 18.6.2020 asianro R20/707 huoltamon työntekijän kieltäytyttyä avaamasta polttoaineen tankkausautomaattia romaneille; Helsingin hovioikeus 23.10.2017 asianro R16/1825 vastaajan kieltäytyttyä palvelemasta ravintolaan tulleita kolmea romanian; Rovaniemen hovioikeus 6.3.2015 asianro R14/409 vastaajien kieltäytyttyä avaamasta polttoaineen tankkausautomaattia romanille).

Se, että Vauhkalalle ei ole annettu mahdollisuutta tulla syömään, on vähintäänkin verrattavissa siihen, ettei pysty tankkaamaan autoaan tai saa palvelua ravintolassa. Vauhkalan tapauksessa on kuitenkin otettava huomioon se, että hänen syrjintänsä on tapahtunut yhteiskunnallisessa tilanteessa, missä syrjinnän taakse on valjastettu valtioneuvoston ja muunkin poliittisen päätöksentekokoneiston arvovalta sekä median erittäin voimakas korona-mRNA-rokotetta puoltanut uutisointi. Näiden toimesta julkista mielipidettä on vahvasti muokattu heitä, jotka ovat tietoisesti kieltäytyneet ottamasta korona-mRNA-rokotetta, vastaan. Näin ollen jatkuvan julkisen painostuksen alaiseksi joutuneiden ihmisten kokema nöyryytys ja kärsimys ovat olleet oleellisesti suurempia kuin ilman palvelua jääneiden romanien.

Julkisen painostuksen voimakkuus tulee ilmi muun muassa pääministeri Marinin haastattelusta, joka on julkaistu hiukan koronapassilainsäädännön voimaantulon jälkeen 24.10.2021:

Marinilta ei herunut ymmärrystä rokottamattomille.

– Minun on vaikea suhtautua ihmisiin, jotka suhtautuvat rokotukseen kriittisesti,

Marin sanoi. (Todiste 28)

Jo pelkästään edellä mainitut seikat osoittavat, että koronapassilainsäädännön aiheuttama ihmisoikeusloukkaus syrjinnän muodossa on ensinnäkin toteutunut ja ollut syy-seuraus-yhteydessä koronapassilainsäädäntöön. Toisekseen loukkaus on ollut hyvin vakava sekä objektiivisesti tarkastellen että subjektiivisesti Vauhkalan näkökulmasta. KKO:n vuosikirjaratkaisun 2016:20 mukaan Vauhkalalla olisi siten oikeus korvaukseen EIS:n loukkauksen vuoksi.

Mikäli kuitenkin käräjäoikeus katsoo, että edellytyksiä valtion velvoittamiselle maksamaan korvausta Vauhkalaan kohdistuneesta ihmisoikeusrikkomuksesta ei ole, Vauhkala vaatii, että valtio velvoitetaan joka tapauksessa ainakin toteamaan häneen kohdistunut ihmisoikeuden loukkaaminen.

Todistelu

Esitämme ohessa selvyyden vuoksi koko todistelun:

Kirjalliset todisteet:

1) Fazer Retail Finlandin vastaus

teema: vastaajan perustelut kantajan oikeuksien rikkomiselle

2) Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:9)

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72870/Jul201209.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

teema: Koronavirus ei täytä edes STM:n lievän pandemian määritelmää

3) Eurosurveillance -lehden artikkeli An outbreak caused by the SARS-CoV-2 Delta variant (B.1.617.2) in a secondary care hospital in Finland, May 2021

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/labs/pmc/articles/PMC8323455/>

teema: täysi rokotussarjakaan ei suojaa koronatartunnalta

4) MedRxiv -lääketieteellisen julkaisun artikkeli Length of hospital stay and risk of intensive care admission and in-hospital death among COVID-19 patients in Norway: a register-based cohort study comparing patients fully vaccinated with an mRNA vaccine to unvaccinated patients

<https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2021.11.05.21265958v2>

teema: rokotettujen ja rokottamattomien potilaiden välillä ei havaittu eroja tehohoitojakson pituuden tai sairaalakuoleman riskin osalta.

5) Ahajournals -lääketieteellisen julkaisun artikkeli Clinically Suspected Myocarditis Temporally Related to COVID-19 Vaccination in Adolescents and Young Adults: Suspected Myocarditis After COVID-19 Vaccination

<https://www.ahajournals.org/doi/10.1161/CIRCULATIONAHA.121.056583>

teema: koronarokotteet aiheuttavat sydänlihaksen tulehdusta

6) Vertaisarvioitu artikkeli Koronapassi, perustuslaki ja yhdenvertaisuustarkasteluasetelman kritiikki <https://www.edilex.fi/artikkelit/25547>

teema: koronapassilla rikottu yhdenvertaisuutta

7) Sosiaali- ja terveysministeriön vastaus aluehallintovirastojen tarkennuspyyntöön koskien tartuntatautilain mukaisten rajoitusten asettamista koskevaan ohjaukseen

teema: STM:n aluehallintovirastoihin kohdistama ohjaus ei perustu lääketieteellisiin tutkimuksiin tai oikeudelliseen arviointiin

8) Ylen uutinen 19.11.2021.pdf (sama kuin Suomen valtion todiste nro 10)

teema: yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan koronapassin käyttö on hyväksyttävää, jos sillä voidaan helpottaa tautitilannetta

9) Ruokailukuitit Fazerilta

teema: kantajan kohtelu Fazer-konsernin kahviloissa ei ole ollut johdonmukaista, mikä johtaa syrjintäolettamaan 10.12.2021 tapahtuneen osalta

10) Fazerin ihmisoikeussitoutumus

teema: Fazer on ilmoittanut sitoutuneensa vastustamaan liikkumisrajoituksia sekä kunnioittamaan yksityisyyttä ja perusoikeuksia

11) Hotelkämpinravintolakuitti

teema: Hotel Kämp on päästänyt kantajan syömään aamiaista sen jälkeen, kun hänet on käännytetty Fazer-kahvilasta. Fazer ei voi vedota siihen, että sillä ei olisi ollut muuta mahdollisuutta kuin estää kantajan pääsy ravintolaansa

12) Ruokailut kolmessa muussa kahvilassa

teema: Fazer ei voi vedota siihen, että sillä ei olisi ollut muuta mahdollisuutta kuin estää kantajan pääsy ravintolaansa

13) yhdysvaltalainen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (elokuu 2021)

teema: täyden koronarokotesarjan saaneilta henkilöiltä mitattiin samanlaisia koronaviruseräitä kuin rokottamattomiltakin & myös rokotetut levittivät koronavirusta

14) vietnamilainen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (lokakuu 2021)

teema: täyden rokotesarjan saaneet hoitoalan työntekijät sairastuivat läpilyönti-koronavirusinfektioihin kesäkuussa 2021

15) brittiläinen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (lokakuu 2021)

teema: täysin koronarokotetut henkilöt tartuttivat täysin rokotettuja kontaktihenkilöitä, eikä täysi koronarokotussarja vähentänyt koronaviruksen tarttumista kotitalouksien sisällä

16) saksalainen tutkimus koronarokotteiden vaikutuksesta koronaviruksen leviämiseen (marraskuu 2021)

teema: koronarokotetut levittivät koronavirusta samoin kuin rokottamattomatkin

17) Ilta-Sanomien uutinen 12.8.2021

teema: koronarokotteet eivät estä tautiin sairastumista, eivätkä taudin leviämistä

18) Iltalehden uutinen 27.8.2021

teema: täysi koronarokotussarja ei estä covid-19:ään sairastumista eikä taudin leviämistä

19) Ilkka-Pohjalaisen uutinen 22.9.2021

teema: täyden koronarokotesarjan saaneet suomalaiset hoitajat sairastuivat covid-19:ään

20) Ilta-Sanomien uutinen 9.9.2021

teema: Koronarokotuskattavuuden nousu ei vähentänyt taudin ilmaantumista Tampereella syyskuussa 2021, vaan päinvastoin tartuntojen määrä lisääntyi rokotuskattavuuden noustessa

21) Kalevan uutinen 31.10.2021

teema: Koronarokotus ei suojanut hoitajia, eikä potilaita koronavirustartunnalta tai koronaviruksen leviämiseltä

22) Asko Järvisen puheenvuoro Puheenaihe-podcastissa

teema: koronarokotteiden on tiedetty ennen joulukuuta 2021 olleen vähämerkityksellisiä koronapandemian ehkäisemisessä

23) Rokote.fi-internetsivuston Usein kysyttyä-osio, alaosio ”Miten rokotteet toimivat?”. Saatavilla: <https://rokote.fi/tietoa-rokotteista/usein-kysyttya/> (käyty 20.9.2023).

teema: perinteisten rokotteiden ero mRNA-rokotteisiin

24) Rokotesuoja.fi-internetsivuston sanasto. Saatavilla: <https://www.rokotesuoja.fi/sanasto> (käyty 20.9.2023)

teema: perinteisten rokotteiden ero mRNA-rokotteisiin

25) Pfizerin internetsivut, osio Rokotteet – lääketieteen menestystarina. Saatavilla:
<https://www.pfizer.fi/tutkimus/terveytesi-tahdet/rokotteet-laaketieteen-menestystarina> (käyty
 20.9.2023)

teema: perinteisten rokotteiden ero mRNA-rokotteisiin

26) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivusto, Usein kysyttyä mRNA-rokotteista.
 Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/rokotteet-ja-koronavirus/mrna-rokotteet> (käyty 20.9.2023)

teema: perinteisten rokotteiden ero mRNA-rokotteisiin

27) THL:n internetsivut (arkistoitu versio 10.10.2021). Saatavilla:
<https://web.archive.org/web/20211010193639/https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/audit-ja-torjunta/audit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19>

teema: koronatartunta todetaan vain PCR- tai antigeenitestillä.

28) Ilta-Sanomien uutinen 24.10.2021, ”Marin Ylellä: ”On hyvin mahdollista, että koko väestö tulee rokotettavaksi kolmannella rokoteannoksella”. Saatavilla: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008355719.html>

teema: rokottamattomiin ihmisiin kohdistui voimakas julkinen painostus

Kirjalliset asiantuntijalausunnat:

- 1) kansanterveystieteiden tohtori Astrid Stuckelberger, Non validity of ”PCR test” and consequences.

teema: Koronatestien epäkelpoisuus; yhteiskunnalliset ja yksilölliset seuraukset

Suullinen todistelu:

- 1) Mika Vauhkala

teema: kohtelu Fazer Cafe Kluuvissa ja siitä aiheutuneet kärsimykset

2) hallintotieteiden tohtori Matti Muukkonen

teema: rokottamattomien perusoikeuksia ei ole turvattu

3) STM:n osastopäällikkö Satu Koskela

teema: millaiseen lääketieteelliseen tutkimukseen tai oikeudelliseen arviointiin STM:n aluehallintovirastoihin kohdistama ohjaus on perustunut

4) Kantajan mukana Fazer-kahvilassa ollut Mika Jantunen

teema: kantajan kohtelu Fazer-kahvilassa 10.12.2021 sekä Fazer-kahvilan henkilökunnan suorittama asiakkaan informointi ja esillä olleet asiakirjat. Tapahtumat Fazer-kahvilasta käännyttämisen jälkeen

5) Fazer Retail Finlandin toimitusjohtaja Miika Kostilainen

teema: kantajan kohtelun perusteet. Fazer-konsernin sitoutuminen ihmisoikeuksien noudattamiseen

6) HUS:n infektioylilääkäri Asko Järvinen

teema: mitä kansainvälinen lääketieteellinen yhteisö tiesi rokotteiden merkityksestä covid-19-taudin torjunnassa ennen joulukuuta 2021

7) THL:n ylilääkäri Hanna Nohynek

teema: mitä kansainvälinen lääketieteellinen yhteisö tiesi rokotteiden merkityksestä covid-19-taudin torjunnassa ennen joulukuuta 2021

8) 10.1.2021 valtioneuvoston johdossa toiminut pääministeri Sanna Marin

teema: mihin valtioneuvosto on perustanut näkemyksensä koronapassilainsäädännön välttämättömyydestä sekä miten valtioneuvosto on seurannut koronarajoituksiin liittyvän sääntelyn välttämättömyyttä suhteessa perusoikeuksien toteutumiseen

Asiantuntijalausunnot:

- 1) konsultoiva kardiologi, joka on aiemmin ollut myös vieraileva professori ja King's Fund - lääketieteellisen ajatushautomon hallituksen jäsen, Aseem Malhotra

teema: mitä kansainvälinen lääketieteellinen yhteisö tiesi rokotteiden merkityksestä covid-19-taudin torjunnassa ennen joulukuuta 2021

Kunnioitavasti,

Aki Nummelin

OTM, lupalakimies